

SÜLEYMAN SENİH EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ ŞAHSİYETİ, KAYIP EL YAZMASI DEFTERİ VE MÜŞTEREK GAZELLERİ

The Biography, Poems, Literary Personality, Lost Manuscript Notebook and
Collective Ghazals of Süleyman Senih Efendi

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

DR., KAHRAMANMARAŞ AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR MÜDÜRLÜĞÜ PERSONELİ.

recepshukrugungor@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article types

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

20 Nisan / April 2017

Kabul Tarihi / Accepted

14 Mayıs / May 2018

Yayın Tarihi / Published

Haziran / June 2018

Yayın Sezonu / Pub Date Season

Haziran / June

Atıf/Cite as

Güngör, Recep Şükrü "Süleyman Senih Efendi'nin Hayatı, Eserleri Ve Edebi Şahsiyeti- The Biography, Poems, Literary Personality, Lost Manuscript Notebook And Collective Ghazals Of Süleyman Senih Efendi " Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 5, sy.8 (Haziran/ June 2018)

Copyright © Published by Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi- Kilis 7 Aralık University Journal of The Faculty of Theology, Kilis, 79000 Turkey. All rights reserved.

For Permissions

ilahiyatdergisi@kilis.edu.tr

SÜLEYMAN SENİH EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ ŞAHSİYETİ, KAYIP EL YAZMASI DEFTERİ VE MÜŞTEREK GAZELLERİ

Özet ¹

Süleyman Seniḥ Efendi, on dokuzuncu yüzyılın mutasavvıf şairlerindedir. Dönemin şartlarına ayak uydurarak şair arkadaşlarıyla müşterek gazeller söylemiştir. Seniḥ Efendi, içli şiirler yazmış, samimi bir süfi şairdir. Mevlevilik geleneğine bağlı kalarak yaşamış, şiirlerini de bu tarzda yazmıştır. Elyazması defterinde şiir türlerinin hemen hepsine yer vermiş olmakla birlikte daha çok Kerbelâ hadisesini ele alan mısralar yazmıştır. Defterin sonlarında yer alan tarih düşürmeleri de dikkate değer önem arz etmektedir. İlim âlemine ilk kez sunduğumuz defteri ve Seniḥ Efendi'yi tanıtmayı amaçladığımız bu makalede ayrıca müşterek gazeller konusuna da değindik. Seniḥ Efendi alçak gönlü, süfi bir şahsiyettir. Defterinde vefatına tarih düşürdüğü akrabalarının ardından isyan etmemiş, daha da imana sarılmış bir iman ehlidir. Devletin en karışık döneminde yaşamış ama asla ümitsizliğe düşmemiştir. Onun asıl amacı kâmil imana ermek ve insanlara ümit aşılamaktır. Bu çalışmada, Süleyman Seniḥ Efendi'nin hayatı, eserleri ve edebî şahsiyetini, kayıp zannedilen el yazması defterini ve müşterek gazellerini ele aldık. Seniḥ Efendi döneminin meşhur şairlerinden olmakla birlikte günümüzde pek bilinmemektedir. Ancak erbabı tarafından bilinen bir şairdir. Elyazması defteri birçok araştırmacının bildiği ama ulaşamadığı eseri idi. Biz o eseri bulduk ve onun üzerinde akademik çalışma yaptık. Divânını tamamladıktan sonra yazdığı şiirlerden oluşan defter ilim âleminin ilgisini çekecektir. Süleyman Seniḥ Efendi'nin bugüne kadar bulunmayan el yazması defterini ve şairin eserleriyle dönemini ele alıp tanıtacağımız bu makale ile ilim âlemine küçük de olsa bir katkıda bulunmayı ümit ederiz.

Kelimeler: Seniḥ Efendi, On Dokuzuncu Yüzyıl, Tasavvuf, Müşterek Gazeller

THE BIOGRAPHY, POEMS, LITERARY PERSONALITY, LOST MANUSCRIPT NOTEBOOK AND COLLECTIVE GHAZALS OF SULEYMAN SENİH EFENDİ Abstract

Süleyman Seniḥ Efendi is one of the sufi poets of the nineteenth century. Seniḥ Efendi penned collective gazels with his poet friends, as it was popular in that period. He was a sincere poet of sufism who wrote quite sentimental examples of poetry. He led a life following the traditions of the Mawlawi sect and wrote his poems in accordance with that style. Although he included almost all types of poems in his manuscript notebook, he mostly penned lines dealing with Karbala Incident. The poems including dates of incidents at the end of the notebook are remarkably significant. In this article, in which we introduce his manuscript to the literary world for the first time and try to make Seniḥ Efendi known, we also mention the issue of collective ghazals. Seniḥ Efendi was a humble sufi. He did not rebel against God after the death of his close relatives, about whom he wrote poems showing the dates of their death; he was a faithful believer. He lived in the most chaotic period of the state but never fell in despair. His main goal was to attain perfect faith and to instill hope to people. We deal with the biography, poems, literary personality, the manuscript notebook that was thought to have been lost, and collective ghazals of Süleyman Seniḥ Efendi in this article. Seniḥ Efendi was one of the famous poets of the age in which he lived but he is not known very much today. He is known only by people who are really interested in poetry. His manuscript notebook has been known by many researchers but it had not been found until recently. We managed to find it and examined it academically. His manuscript notebook, which consists of his poems that he wrote after completing his divan, will definitely attract the interest of academic circles. We hope to contribute, though a little, to the academic world with this article, in which we will introduce the newly-discovered manuscript notebook of Süleyman Seniḥ Efendi, his poems and the period in which he lived.

Keywords: Seniḥ Efendi, Nineteenth Century, Sufism, Collective Ghazals

¹ Bu makale tarafımızca hazırlanan "Seniḥ-i Mevlevî'nin Yayınlanmamış El Yazması Şiirleri" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

1. Süleyman Seniḥ Efendi'nin Hayatı

24 Mayıs 1823'te Bursa'nın Veli Şemseddin Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir.² Bursalı olduğu için Bursevî unvanıyla da anılmıştır. Babası Bursa ileri gelenlerinden Mehmet Şerif Ağa, annesi ise Nakşibendî şeyhi Emin Ağâh Efendi'nin kızıdır. Seniḥ-i Mevlevî, 1837'de yani on beş yaşında İstanbul'a gelmiştir. Dîvân-ı Hümayun Kalemî'ne çırak girmiş ve kendini geliştirmeye başlamıştır. Bu sırada devlet memuru yetiştirmek için kurulan Mekteb-i Maarif-i Adliye'ye girmiş ve burada üç yıl eğitim almıştır. Hatta okulun ilk öğrencileri arasında bulunma şerefine nail olmuştur. Bu eğitim, Bursa'da aldığı temel eğitimden sonraki ilk ciddi eğitimidir. Aslında Seniḥ Efendi eğitimini burada tamamlamış değildir. Mevlevî Dergâhında ve sohbet meclislerinde eğitimini sürdüren Seniḥ Efendi kendini dînî konularda da yetiştirmiştir.³

Hayatı memuriyetle geçmiştir. 1843'te Sadaret Mektubî Odası'na girdikten sonra hızla yükselen Seniḥ Efendi bundan sonra birçok farklı görevde bulunmuş ve birçok ilde çalışmıştır. Elçilere yazılan mektupları, tezkireleri kaleme alan bir daire olan Amedî Kalemî'nde⁴ çalışan Seniḥ Efendi birkaç yabancı dil bilmektedir.⁵

Eşi Hatice Hanım'dan 1851'de oğlu Muhammet Ali dünyaya gelmiş; 1852'de eşi, 1856'de ise oğlu vefat etmiştir.⁶ Kadim dostu İbnü'l Emin Mahmut Kemal, onun tanınmış biri olduğunu ve her zaman doğruluğun tarafını tuttuğunu belirtmiştir. Seniḥ Efendi'nin dedesi Mehmet Emin Kerkükî Efendi'dir. Yadigâr-ı Şemsî'de onunla ilgili bilgiler vardır.⁷

Mehmet Emin Kerkükî Efendi'nin üç evladı olmuştur: Şerife, Necibe ve Şerife Hanife. Torunlarından olan Necip Beklim'in Seniḥ Efendi'nin hayatı hakkında anlattığı bilgileri vermekte yarar görüyoruz: *Şerife Hanife Hanım, Hacı Hasan oğlu Süleyman Çelebi ile evlenir ve kızları Şerife Fatma doğar. Şerife Fatma Hanım, Sıtkızâde Mehmet Şerif Efendi ile evlenir. Bu hanım, Seniḥ Efendi'nin annesidir. Seniḥ Efendi'nin bir ağabeyi vardır: Ali Rıza Paşa. Bir de kız kardeşi vardır: Şerife Fatma. Seniḥ Efendi, bir hanımla evlenir. O hanımın adını hatırlayamıyorum. Bu evlilikten, İhsan Güzen Hanım ve adını*

² Ayşe Nur Mermer, *On Dokuzuncu Yüzyıl Mevlevî Şâirleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008 s.37

³ İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, C 4, AKM Yay. 2002, s. 2157

⁴ Mehmet İpşirli, "Osmanlı Devlet Teşkilatı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, c. I, İst., 1994, s. 139

⁵ İnal, a.g.e. 2002, s. 2157

⁶ İnal, a.g.e. 2002, s. 2157

⁷ Mehmed Şemseddin, *Bursa Dergâhları Yadigâr-ı Şemsi I-II*, haz. Kadir Atlansoy, Mustafa Kara, Ulu-
dağ Yay. 1997, s.482

*henüz bilemediğimiz genç yaşta vefat eden bir oğlu doğar. İhsan Güzen Hanım, Cemil Güzen Bey'le evlenir. Benim anneannem Güzen Hanımdır.*⁸

Mevlevî tarikatına mensup olan Senîh Efendi'nin Dîvân'ı, Dîvân-ı Senîh-i Mevlevî adıyla basılmıştır. (1859).

Senîh Efendi'den bir beyt:

Diyar-ı gurbete düştüm vatandan ayrıldım
Vatan gözümde değil; âh senden ayrıldım⁹

İmparatorluğun farklı noktalarında görev yapan Senîh Efendi, 1837'de İstanbul'a geldikten sonra Sadâret Mektubî odasına memur ve hoca olmuştur. 1853'te Tahrîrât Başkitâbeti'yle Erzurum, Kars ve Kağızman yörelerine gitmiştir. 1886'ya kadar birçok kalem ve dairede görev alan Süleyman Senîh Efendi, nihâyet Riyâset'ten Askerî Tekâüd Sandığı Nezâreti'ne gönderilmiş ve 1886'da bu kurumdan emekli olmuştur. Süleyman Senîh, memuriyetinde sırasıyla hocalık, râbia, sâlise ve sâniye rütbelerine ulaşmıştır.¹⁰ Senîh Efendi 29 Mayıs 1900'de Göztepe'deki evinde vefat etmiştir.¹¹ Selimiye Dergâhı bahçesinde metfundur.¹² Şairin mezar taşına, vefat tarihine delâlet eden "Senîh Efendinin oldı mekânı huld-ı Na'im" mısraı yazılmıştır.¹³

*Merhûm uzun boylu, kısa ve beyaz sakallı, zaîf, tarikat-ı Mevleviyye'ye mensûb, salâh-ı hâl ve sıdk-ı istikâmet ile ma'rûf ricâlden idi. Selef tarzında şiir söylerdi. Güzel sözleri vardır.*¹⁴

Bütün bu bilgilerden anlıyoruz ki Senîh Efendi alçak gönüllü, sûfi bir şahsiyete sahiptir. Tevekkül sahibi, inançlı, kâmil bir kimsedir. Defterinde vefatına tarih düşürdüğü akrabalarının ardından isyan etmemiş, daha da imana sarılmış bir iman ehlidir. Devletin en karışık döneminde yaşamış ama asla ümitsizliğe düşmemiştir. Dünya hayatına da meyletmemiştir. Onun asıl amacı kâmil imana ermek ve insanlara ümit aşılamaaktır.

2. Süleyman Senîh Efendi'nin Eserleri

Senîh Efendi hakkında araştırma yapanlar üç eserini tespit edebilmişlerdir: Dîvân, Vak'a-yı Kerbelâ Mukaddimesi, Mersiye-i Şerif.¹⁵ Bugüne kadar

⁸ Necip Beklim, Süleyman Senîh Efendi'nin torunlarından. Film yapımcısı olarak çalışmaktadır. Senîh Efendi'nin kayıp elyazması defterini Ocak 2011'de tarafımıza vermiş ve bu defterle ilgili akademik çalışma yapmamıza vesile olmuştur.

⁹ *Türk Dili Ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, 1977. C 7, s. 517

¹⁰ İbnü'l- Emin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C 3, Dergâh Yay., İst., 1988, s. 1691.

¹¹ İnal, a.g.e. 2002, s. 2157

¹² İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, a.g.e., s. 1658; İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara, 2006 C 8, s. 3159.

¹³ Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, C 2, Meral Yay., İst, s. 369

¹⁴ Ercan Okyay, *Senîh-i Mevlevî Dîvânı*, Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Ün. Sosyal Bilimler Esntitüsü, Çanakkale, 2005 s.9

¹⁵ Mustafa Kara, *Buhara Bursa Bosna Şehirler - Sufiler - Tekkeler*, Dergâh yay., İst., 2012 s.260

gün yüzüne çıkmamış olan bir eserini daha edebiyat dünyasına tanıtacağız. Bu eser, Seniḥ-i Mevlevî'nin Yayınlanmamış El Yazması Şiirleridir. Abdülkadir Karahan'ın "Anadolu Türk Edebiyatında Makteller" isimli bitirme tezinde bildirdiği eseri işte bu eserdir. Seniḥ Efendi'nin Dîvân'ı üzerine çalışma yapan Ercan Okyay da bu eseri Abdülkadir Karahan'ın tezinden öğrenmiş ama özel kütüphanede saklanması sebebiyle deftere ulaşamamıştır.¹⁶ Eseri, Seniḥ Efendi'nin torunlarından Necip Beklim Beyefendi bize ulaştırdı. Biz de eser üzerine yüksek lisans tezi hazırladık. Seniḥ Efendi'nin eserlerini kısaca tanıtmak istiyoruz.

2.1. Seniḥ-i Mevlevî Dîvânı

Seniḥ-i Mevlevî Dîvân'ı, 1859 tarihinde basılmıştır. Bu Dîvân bildiğimiz Dîvân'lar gibi düzenli hazırlanmış, mürettep bir Dîvân'dır. Hacimli bir eser olan Dîvân'da, 30 kıt'a, 9 muhammes, sekiz kasîde, on müseddes, 2 murabbâ, 3 terkîb-i bend, 3 tercî-i bend, 12 tahmis, 199 gazel, 22 şarkı, 7 rübâî, 14 matlâ, 19 müfred bulunmaktadır.¹⁷ Tür olarak da 5 münacat, 6 naat, 22 methiye ve 9 mersiye bulunmaktadır.

2.2. Mersiye-i Şerif

Fuzulî'den etkilenerek yazdığı altı sayfalık bir eserdir. 1871'de basılmış, terci-i bend nazım şekliyle yazılmış, otuz sekizer beyitten oluşan sekiz tercihaneden meydana gelmektedir.¹⁸

2.3. Vak'a-yı Kerbelâ Mukaddimesi

Terkîb-i bend nazım şekliyle yazılan bu eser 1872'de basılmış, on iki sayfalık bir eserdir. Otuz dokuzar beyitten oluşan eserde yirmi yedi terkip-hane var. Nazım tekniği güçlü bulunmasına rağmen orijinal kabul edilmemektedir.¹⁹

2.4. Yayınlanmamış El Yazması Defteri

Seniḥ Efendi'nin daha önce varlığı bildirilen ama bulunamayan eseridir. Münacat, naat, mersiye, gazel, tarih gibi birçok nazım türünde şiirleri bulunan ve 44 varaktan oluşan elyazması eser okunaklı biçimde yazılmış ve da-

¹⁶ Biz bu esere ve Necip Beklim'e Türk İslam Edebiyatı alanında makaleleriyle ve Türk İslam Edebiyatı Sempozyumunu organize etmesiyle bilinen Hasan Gökçe sayesinde ulaşabildik.

¹⁷ Okyay, a.g.e., Çanakkale, 2005, s. 14

¹⁸ Okyay, a.g.e. Çanakkale, 2005, s. 15

¹⁹ Okyay, a.g.e. Çanakkale, 2005, s. 15

ha önce hiçbir yerde basılmamıştır. Bu eser ilk defa tarafımızca yüksek lisans tezi olarak hazırlanarak Türk İslam Edebiyatı ve diğer ilim âlemine sunulmuştur.

Senîh Efendi, el yazması defterine “Ḥattâ gurûb-ı şemse kadar” ibaresiyle başlar. Bu ibare Kerbelâ Mersiyesi’nden alınan bir mısraın yarısıdır. Kerbelâ olayının en hazin yerlerinin anlatıldığı mısralardan bir ibare olarak şair o içler acısı hadiseye vurgu yaparak başlıyor defterine ve işleyeceği konulardan ağırlıklı olarak üzerinde duracağı meseleyi belirtiyor.

Defterin ilk başlığı “Merşiye-i Evlâd-ı ‘Ali, Ravḍa-i Eḥbâb” şeklindedir. Şair ehl-i beyt sevgisine, ona bağlılığına ve ehl-i beytin yaşadığı hazine Kerbelâ olayına gönderme yaparak şiirlerinde hüznü havanın hâkim olacağını baştan belirtiyor. Bu başlığın altında tevhit bulunmaktadır. Tevhid, Cenab-ı Allah’ın birliğinin anlatıldığı şiirlerdir. Senîh Efendi de Allah Teâlâ’nın birliğini dile getiriyor. Senîh Efendi geleneğe uyarak eserine tevhit ile başlıyor, münâcât ve naat ile devam ediyor.

Her muḥâl ü mümkinî halka ḳaviyye’l-iktidâr

Zü’l-celâl ü ḳâdir u ḳayyumun perverdegâr

Eserin ikinci manzumesi “Münâcât ez-bârgâh-ı ḳâḳıyyull-ḥacât” başlıklı münâcâttır. Burada şair, Cenab-ı Allah’a yakarmakta, günahlarının affını dilemekte, ailesi, yakınları, içinde bulunduğu devlet ve ümmet için dua etmektedir.

“Münâcât ez-dergâh-ı izzet-i Rabb-i ‘âlâ” başlıklı ikinci münacattan sonra naatlara yer vermiş, hatta ravza-yı mutahhara için, kubbe-i mutahhara için naat söylemiştir. Münacatlarında olduğu gibi naatlarında da içli bir anlatımla duygularını getirmiş, samimiyetini yansıtmıştır.

3. Süleyman Senîh Efendi’nin Edebî Şahsiyeti

Senîh Efendi’nin eski usul şiir söylediği ve kendinden önceki şairleri nazım tekniğinde ve güçlü mana oluşturmada geçemediği belirtilmektedir. Bu bakımdan daha çok ikinci sınıf denilen şairler arasında yer almaktadır. Şairin kendisine bakarsak işin yönünün değiştiğini görürüz. Çünkü Senîh Efendi kendini çok büyük şair kabul etmektedir ve rakip tanımamaktadır. Şiir gücünü bir denize benzetmekte ve şiir sahiline çokça inci saçtığını söylemektedir.²⁰

Senîh Efendi’nin kendi şiirlerini beğenmesini garipsememek gerek.

²⁰ Kara, a.g.e., İst., 2012 s.260

Çünkü Dîvân şiiri geleneğinde şairler kendi şiirlerini beğenirler, överler. Fakat şu bir gerçek ki Senîh Efendi, nazım tekniği ve mana yönünden önceki şairlerin önüne geçememiştir.

Mevlevî geleneğine bağlı bir şairdir Senîh Efendi. Bu bağlılığın nişânesi olarak ismine Mevlevî lakabını eklemiştir. Böylece Senîh'in bağlı bulunduğu tasavvuf ekolünü öğrenmiş olmaktadır.

Senîh Efendi, şiirlerinde kullandığı mazmunları Dîvân geleneğinden ve tasavvuf ekolünden seçerek kullanmıştır: Gül, serv, hat, zülf, sümbül...

Senîh Efendi, Ehl-i Beyt sevgisine özel bir ihtimam gösterdiğini belirtmiştir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e yapılan haksızlığı uzun uzun anlatmış, içli beyitler söylemiş, Hz. Ali için çok özel tasvirler yapmıştır. Diğer üç büyük halifeyi adlarıyla ifade etmiş ama Hz. Ali'yi unvanıyla anmıştır.²¹ Üzerinde en çok durduğu konu Kerbelâ olayıdır. Kerbelâ hâdisesi toplumumuzun hiç zihin dünyasından kaybolmayan bir meseledir.

Şair, yaşadığı dönemde vefat eden devlet büyükleri, akraba çevresi ve tasavvuf çevresinden kimseler için tarih düşürmüştür. Bunlar doğrudan toplumsal şiirler olmasa da şairimizin yaşadığı dönemde çevresiyle içli dışlı bir insan olduğunu göstermektedir.²²

Senîh-i Mevlevî'nin dili hem Dîvân'ında hem de yayınlanmamış şiirlerinde ağırdır. Arapça ve Farsça kelimeleri, tamlamaları, terkipleri çokça kullanmıştır. Bazen iyice ağırlaşan dili kısa mısralı söyleyişlerde sadeleşir.

Dîvân geleneğinin önemli bir özelliği olan nazire söyleme geleneğini Senîh Efendi de sürdürmüştür. Fuzuli, Nedim, Nef'i, Şeyh Galip gibi birçok şaire nazire yazmıştır. Şiirlerinin tabiatına bakıldığında, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal'ın de ifade ettiği üzere, Klasik Dîvân Edebiyatı formlarının şiir inşâsı tarzına hâkim olduğu söylenebilir.

4. Müşterek Gazelleri

İlk örnekleri Nâbî ile Abdî tarafından verilen müşterek gazel yazımı XIX. asırda bir gelenek hâlini almıştır. Bu asırda müşterek gazel yazan şairlerden biri de Süleyman Senîh Efendi'dir. Müşterek gazeller, yazıldığı dönemin edebî muhitlerini, şairlerin birbirleri ile olan irtibat ve etkileşimlerini, onların şiir anlayışlarıyla haklarındaki bazı bilgileri günümüze taşı-

²¹ Mehmed Şemseddin, *Bursa Dergâhları Yedigâr-ı Şemsi I-II*, (haz. Kadir Atlansoy, Mustafa Kara), Uludağ Yay. 1997, s.483

²² Lütfi Alıcı, *Süleyman Senîh Ve Müşterek Gazelleri*, İlmî Araştırmalar Dergisi s. 15, İst., Bahar 2003, s. 7-18

maları bakımından ve edebiyat tarihimiz açısından önemli şiiirlerdir.²³ Gazel, âşıkane duyguların anlatılmasına uygunluğundan dolayı Dîvân şiiirinin başlangıcından son dönemine kadar her sınıftan şairin en fazla rağbet ettiği nazım şekli olmuştur. Gazel çeşitleri arasında iki veya üç şairin ortak eseri olması itibarıyla müşterek gazeller dikkat çekmektedir.²⁴

Müşterek şiiirler en çok gazel formunda yazıldığından bir gazel çeşidinin adı olmuştur. İki veya üç şairin mısra mısra ya da beyit beyit birlikte söyledikleri gazellere müşterek gazel denilmektedir. Müşterek gazeller, genellikle bir edebî mecliste veya bir kıraathanede topluluk karşısında irticalen söylenmektedir. Müşterek gazeli yazacak olan şairler, bir kâğıda önce mahlâslarının ilk harflerini daha sonra da sırasıyla veya dönüşümlü olarak kendilerine ait mısra veya beyti yazarak gazeli oluşturmaktadırlar. Mahlâs beytini ise bir şair, diğer şairlerin de mahlâslarını anarak yazmaktadır. Eldeki örneklerden şairlerin müşterek gazel yazımında genellikle iki şairle mısra mısra yazmayı tercih ettikleri görülmektedir. Yazılan mısra ve beyitler gerek yazım aşamasında gerekse bütün bir şiiir hâline geldikten sonra huzurda bulunanların nazarlarına sunulmaktadır. Bu tarz söyleyiş, şairlerin şairlik kudretlerini gösterebildikleri önemli bir edebî zemin oluştururken, dinleyen ve okuyanlara şairleri karşılaştırma ve onlar hakkında bilgi sahibi olma imkânı da vermektedir.²⁵

Süleyman Senîh, hemen her şiiirinde Mevlânâ'ya bağlılık ve muhabbetini dile getirmiştir. Senîh, zamanının şairlerinden Şair Eşref, Namık Kemâl, Ziyâ Paşa, Fatîn, Kâzım Paşa ve Hâfız Müşfik ile birlikte müşterek gazel yazmıştır.

Zamanın edebî meclislerinde bir araya gelen Senîh ve Şair Eşref, iki adet müşterek gazel yazmışlardır. Senîh Divânı'nda "müşterek" başlığı altında yer alan ve aynı zamanda müzeyyel olan ilk müşterek gazelin makta' beytinden Senîh'in gazel tarzında üstat kabul edildiği anlaşılmaktadır. Yine aynı beyitte gazel tarzının konu bakımından Şair Eşref'in tabiatına uygun düşmediğinden bahsedilerek onun bir hiciv şairi olduğuna da işaret edilmektedir.

Ş: Ey âfet eylemez eser âh u enîn sana

S: Mennâ'-ı şefkat oldu dil-i âhenîn sana

"Ey sevgili, demir kalbin şefkat göstermene engel olduğu için ahlar ve inleyişler sana tesir etmiyor."²⁶

²³ Alıcı, a.g.e., 2003, s. 7-18

²⁴ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiiir Bilgisi*, 9. baskı, Türk Dil Kurumu, Ank., 2009 s.104

²⁵ Cevdet Kudret, *Örneklerle Edebiyat Bilgileri*, 1. Baskı, c. 1, İnkılap ve Aka Basımevi, İst., 1980 s. 9

²⁶ Alıcı, a.g.e., İst., Bahar 2003, s. 7-18

Senîh, Namık Kemâl'in eski tarzda yazdığı şiirlerini beğenmektedir. Bu beğenisini Namık Kemâl'in beş mısraına birer mısra eklemek suretiyle meydana getirdiği müşterek gazelle ortaya koymuştur.²⁷

S: Pek çabuk işkest olur bir şişedir ey tıfl-ı nâz

K: İnkisâr-ı kalb-i mahzûnumdan eyle ihtirâz

“Ey nazlı sevgili, kalbim çok çabuk kırılan bir şişedir. Bu yüzden mahzun kalbimi kırmaktan sakın.”

Senîh, Ziyâ Paşa ve Fatîn Dâvud'un, müşterek gazel yazacak kadar yakın dost oldukları görülmektedir. Senîh Efendi, Dîvân'ında bu üç şairin birlikte yazdıkları bir müşterek gazel bulunmaktadır. Bu müşterek gazelin makta' beytinde Senîh ve Fatîn Dâvud'un güzel söyleyişlerini Mevlevî olmalarına bağlayan Ziyâ Paşa, böylelikle Mevlevîliğe duyduğu muhabbeti de dile getirmektedir.²⁸

F: Gönlüm şikenc-i zülf-i siyehkâra düşmesün

S: Kâfir misâli halka-i zünnâra düşmesün

“Gönlüm siyah zülfün kıvrımlarına düşmesin. Kâfir gibi zünnar halkasına düşmesin.”

Z: Zinhâr o âhû-yı haremi sayd için gönül

F: Deşt-i belâda pençe-i âzâra düşmesün

“Gönül o harem ahusunu avlamak için bela çölünde asla sıkıntı pençesine düşmesin.”

Senîh'in müşterek gazel yazdığı şairlerden biri de XIX. asrın şair devlet adamlarından Kâzım Paşa'dır.²⁹ Kâzım Paşa, eski şiirin son ocağı olan Encümen-i Şuarâ şairlerindedir.³⁰ Hz. Peygamber'e ve Ehl-i Bey'te aşırı muhabbet duyan şair, edebiyat sahasında naat, mersiye ve hicviyeleriyle tanınmıştır. Senîh'in Kâzım Paşa ile yazdığı müşterek gazel, her iki şairin yakın dostluklarının bir delilidir. Kâzım Paşa, müşterek gazeldeki mısra başlarında H harfi ile Senîh de M harfi ile tavsif edilmiştir. Senîh'e ait mısra başlarındaki M harfi şairin Mevlevî olduğunu işaret etmektedir. Buradan hareketle Kâzım Paşa'ya ait mısra başlarındaki H harfinin de bu şairin Halvetî tarikatına intisabına dair işaret olduğunu söyleyebiliriz. Kâzım Paşa ile müşterek gazelin matla' beyti şöyledir:

M: Ser-nüviştım yazmadan kıl-k-i kazâ baş üstüne

H: Fikr-i zülfün oldı püsküllü belâ baş üstüne

²⁷ Kara, a.g.e., İst., 2012 s.261

²⁸ Kara, a.g.e., İst., 2012 s.261

²⁹ Şemsettin Sâmî, *Kâmûsu'l-'Alâm*, c. 5, Kaşgar Neşriyat, Ank., 1996, s. 3811.

³⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitapevi, İst., 1982, s. 257.

“Daha kaza kalemi ezelde alın yazımı yazmadan senin zülfünün fikri başıma püsküllü belâ oldu.”

Senih’in müşterek gazellerinin dışında muasır şairlerden Hâfız Müşfik Efendi ile yazdığı bir de müşterek matla’ı vardır.³¹

Söz konusu müşterek matla’, Senih ile Hâfız Müşfik Efendi’nin yakınlıklarını göstermesi bakımından önemlidir. İlk mısraı Hâfız Müşfik Efendi’ye ikincisi de Senih’e ait olan matla’, müşterek şiirlerin gazel formu dışında başka nazım şekilleriyle de yazıldığına bir örnek teşkil etmektedir.

Hâfız Müşfik Efendi: Hatt-ı siyâhı levh-i beyâz-ı izârına

Senih: Geldikde togdı kara gün uşşâk-ı zârına³²

“Beyaz yanağında siyah ayva tüyleri çıkınca inleyen âşıklarına kara gün doğdu.”

Müşterek gazeller, diğer gazel çeşitlerinden farklı bir zemin ve usulle, genellikle bir edebî mecliste yazılmaktadırlar. Diyalog tarzında yazılması bakımından âşık tarzı şiiri hatırlatmaktadır.³³

Sonuç

Ömrünü memuriyetle geçiren Senih Efendi, Bursa’dan İstanbul’a gelmiş ve eğitimini burada tamamlamıştır. Mevlevî dergâhına intisap etmiş ve ömrünü Mevlevî olarak tamamlamıştır. Hatta Mevleviliğe, müşterek şiirlerine Mevlevî olduğunu gösteren M harfini koyacak kadar bağlıdır.

Hayatının her aşamasına şiirlerini yerleştiren Senih Efendi, Klasik Türk Edebiyatı ve tasavvuf geleneğine bağlıdır. Bütün şiirlerini bu anlayışa göre yazmıştır. Mecazlar, söz sanatları ve nazım şekilleriyle geleneğe tam bağlıdır. Yalnız, yer yer halk şiirinden yararlanmıştı. Bunu dönem şairlerinin çoğu yapmıştır.

Senih Efendi’nin Dîvân’ı müretteptir. El yazması defterindeki şiirlerini geleneğe uygun kaleme almıştır. Önce münacat, naat, sonra mersiye daha sonra da diğer nazım şekilleri gelmektedir. Dîvân tertibinde uyulan sıra burada da gözetilmiş ama şairimiz bu eserinde klasik tarzda kasîde söylememiştir. Naat, mersiye konularını içeren kasîdeler söylemiş ama herhangi bir devlet büyüğünü öven kasîde söylememiştir.

44 varaktan oluşan yayınlanmamış elyazması şiirler basılmamış ve bizden önce üzerinde çalışma yapılmamıştır. Eserin dili genel itibariyle ağırdır.

³¹ Şemsettin Sâmî, a.g.e., c. 3, Ank., 1996, s. 1914.

³² Okyay, a.g.e., Çanakkale, 2005, s. 17

³³ Alıcı, a.g.e., İst., Bahar 2003, s. 7-18

Dîvân'ını inceleyen Ercan Okyay'ın dikkat çektiği gibi Mevlevî olan Seniḥ'in Bektaşî geleneğine bağlı bulunan şairlerin daha çok üzerinde durduğu Ehl-i Beyt sevgisi ve Kerbelâ Vak'asını etraflıca ele alması, üzerinde durulması gereken bir husustur. Seniḥ Efendi'nin şiir dünyasını tam kavrayabilmek için bu eserin de incelenmesi gerekmektedir. Bunlardan hareketle Seniḥ Efendi'nin, yaşadığı dönemde edebî muhitlerde tanınan, sevilen, değer verilen mutasavvıf bir şair olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Tanpınar**, Ahmet Hamdi *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1982
- Mermer**, Ayşe Nur, *On Dokuzuncu Yüzyıl Mevlevî Şâirleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008
- Dilçin**, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu, 9. baskı, Ankara, 2009
- Kudret**, Cevdet, *Örneklerle Edebiyat Bilgileri*, İnkılap ve Aka Basımevi, 1. Baskı, c. 1, İstanbul
- Okyay**, Ercan, *Seniḥ-i Mevlevî Dîvânı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2005
- İnal**, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, AKM Yayınları c. 4, 2002
- İnal**, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, Dergâh Yayınları, c. 3, İstanbul, 1988
- Işık**, İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, c. 8, Ankara, 2006
- Alıcı**, Lütfi, "Süleyman Seniḥ ve Müşterek Gazelleri", *İlmî Araştırmalar Dergisi*, İstanbul, Bahar 2003
- Şemseddin**, Mehmed, *Bursa Dergâhları Yadiğâr-ı Şemsi I-II*, Haz. Kadir Atlansoy, Mustafa Kara, Uludağ Yayınları, Bursa, 1997
- Efendi**, Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Meral Yayınları, c. 2, İstanbul
- İpşirli**, Mehmet, "Osmanlı Devlet Teşkilatı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, c. I, İstanbul, 1994
- Kara**, Mustafa, *Buhara Bursa Bosna Şehirler-Sufiler-Tekkeler*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012
- Sâmi**, Şemsettin, *Kâmûsu'l-A'lâm*, Kaşgar Neşriyat, c. 5, Ankara, 1996